

A lezárás iránti igény és a konzervativizmus kapcsolata

Lantos Nóra Anna, Ven Nóra, Harsányi Szabolcs Gergő

Szegedi Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet

E-mail: lantosnora@gmail.com, ven.nora@gmail.com, tudommar@gmail.com

Absztrakt

Kutatásunk elméleti háttérét a konzervativizmus episztemikus és egzisztenciális szükségleteken alapuló elméletei (JOST, 2003) adják, melyek a konzervatív-jobboldali ideológia háttérében olyan motivációt feltételeznek, mint a kognitív zárás iránti szükséglet (KRUGLANSKI, 2005). A kognitív stílus új elmélete mentén a lezárás iránti igényt és annak politikai attitűdökkel való kapcsolatát kérdőíves módszerrel vizsgáltuk egy 298 fős, egyetemistákból és szellemi munkát végző személyekből álló mintán. JOST (2003) alapján felállított hipotézisünk szerint a jobboldali ideológiák és pártok szimpatizánsai magasabb lezárás iránti igénnyel jellemezhetők az ellentétes politikai oldal híveivel szemben. Kutatásunk jelentősége, hogy hozzájárulhat a magyar politikai helyzet kognitív stílus alapján történő vizsgálatához.

Kulcsszavak: lezárás iránti igény, konzervativizmus, politikai pszichológia, választók vizsgálata

Kutatásunkban ahhoz a politikai pszichológiai irányzathoz kapcsolódunk, melynek középpontjában a választók vizsgálata áll. Léteznek-e olyan háttértényezők, egyénekhez kötött sajátosságok, melyek bizonyos pártok, ideológiák preferálását, más pártok elutasítását hozzák magukkal? A kognitív nézőponton belül a motivált megismerés modern elmélete, ARIE W. KRUGLANSKI (2005) lezárás iránti igény- koncepciója alapján, kérdőíves módszerrel vizsgáljuk az ideológiai beállítódás, a pártpreferencia és értékpreferencia összefüggéseit a kognitív stílussal.

KRUGLANSKI elméletének előzményeit a kognitív stílus nagyhatású kutatói között találjuk. Ilyen volt ADORNO a tekintélyelvű személyiségről szóló elmélete, ahol a zárt gondolkodást a szélsőjobboldali ideológia iránti fogékonysággal kapcsolta össze (ADORNO et al, 1950). Ezt az elképzelést finomította ROKEACH

(1954), a „kognitív stílus” fogalmának megalkotója, aki kiterjesztette a gondolkodásmód zártságát a baloldalra is, és a konkrét ideológiai tartalmak helyett inkább a radikalizmust, a szélsőségeséget kapcsolta össze a dogmatikus gondolkodással.

A kognitív kapacitás egyéni különbségei meghatározzák, hogy a személy mennyi információt képes egy időben figyelemmel kísérni (CSANÁDI, HARSÁNYI & NÉMETH, 2009). Az információfeldolgozás időtartamának szabályozásához köthető a kognitív zárás motívuma, mely elhelyezhető egy kontinuumon, ahol az egyik végpont a kognitív zárás elkerülését, míg a másik végpont a kognitív zárás elérését jelenti. Előbbi esetben a döntést minél később, minél több új információ bevonásával akarjuk meghozni, hogy ezzel biztosítsuk a döntésünk validitását, helyességét. Ezt nevezzük a kognitív lezárás elkerülési igényének, vagy más néven alacsony lezárás iránti igénynek. A kontinuum másik végére ennek ellentéte, a kognitív zárás iránti igény helyezhető el, ahol a kiugró, azonnal elérhető ingerek megragadása történik, biztosítva a gyors döntés meghozatalát, az azonnali válaszkészség előnyét (KRUGLANSKI, 2005). KRUGLANSKI és munkatársai azt találták, hogy a nemspecifikus lezárás iránti igény dimenziójában egyéni, diszpozicionális különbségekről is beszélhetünk.

A magas lezárási igényű személyek inkább élvezik a gyors döntés meghozásának előnyeit, és az ezzel járó biztonságérzetet és kiszámíthatóságot, viszont kevésbé lesznek hatékonyak olyan megszokottól eltérő helyzetekben, ahol kezdeti sémákat az új információk figyelembe vételével felül kellene írni az érvényes döntés érdekében. Ezzel szemben az alacsony lezárási igényűek az aprólékosan mérlegelt, valid döntéshozatal előnyét élvezik, viszont számolniuk kell a lassúság hátrányaival: az elnyújtott válaszkészséggel és a későbbi reagálással (WEBSTER & KRUGLANSKI, 1994).

Egy 12 ország kutatásait felölelő metaanalízis szerint a konzervativizmus és a lezárás iránti igény változó erősségű, de konzekvensen szignifikáns kapcsolatot mutat. Ez felveti azt a gondolatot, hogy a konzervativizmus specifikus lezárási igényt jelent a vonás szinten magas lezárási igényű személyek számára, tehát az ideológiák közül ez lesz számukra legvonzóbb (KRUGLANSKI, 2005). A konzervativizmus ideológiája az állandóság és stabilitás révén képes biztonságérzetet nyújtani (WILSON, 1973), mely a zárt gondolkodású személyek esetében a szükséglet kielégítést szolgálja (JOST, 2003).

Ezzel szemben a liberalizmus a maga kötetlenségével, az újra való nyitottságával vonzó lehet az alacsony lezárási igényű személyek számára, míg a konser-

vativizmus az általa kínált szabálytisztelettel, kézzelfogható gyakorlatiassággal válasz lehet a magas lezárás iránti igény motivációjára. A kutatási eredmények éppen ezt igazolják (CHIRUMBOLO, 2002, 2004; KRUGLANSKI, 2005, CALOGERO, 2009).

KRUGLANSKI (2005) áttekintésében láthatjuk, hogy a magas lezárási igény mely tényezőkkel mutat pozitív összefüggést: ilyenek például a tekintélyelvűség, a korábban már említett konzervativizmus, a militáns beállítottság, az Európai Unió elutasítása, a nagyobb fokú versengés és agresszió a külső csoport felé, illetve újabb kutatások szerint a nacionalizmus és a vallás pozitívabb értékelése is (CHIRUMBOLO, 2004). Egy politikai beállítottságot mérő skálán a magas lezárási igény együtt járt a jobboldal preferenciájával a baloldallal szemben, ez a hatás pedig még kifejezettebb volt akkor, ha a magas lezárási igény mellett magas volt az autoritarizmus mértéke is (CHIRUMBOLO, 2002). Értékpreferenciákat vizsgáló kutatások tanulsága szerint pedig a konformitás és a hagyományok tisztelete függött össze a magas lezárási igénnyel (CALOGERO, 2009), illetve politikai preferenciákat tekintve a jobb oldali beállítottság erős együtt járást mutat az állandóság igényével, illetve a döntéskészséggel (ROETS & VAN HIEL, 2006).

Fontos kiemelni, hogy sem a lezárás iránti igény szerint, sem a politikai beállítódás szerint nem lehet egyértelmű pozitív-negatív különbségeket megállapítani, és a témát körüljáró kutatások is kerülnek az értékítéletet. Mind az alacsony, mind a magas lezárási igénynek megvannak a maga előnyei és hátrányai, ami mindig az adott kontextusban nyerhet értelmezést.

A magyar helyzet: ideológiák, pártok, értékek

A 2006-os országgyűlési választásokra irányuló kutatási eredmények is igazolják, hogy a választás kevéssé a mérlegelt kiértékelésen, inkább a pártokhoz való érzelmi kötődéssel magyarázható, miközben a választók saját választásukat a kormány teljesítményének értékeléseként racionalizálják. Ugyanakkor a választásukban ideológiákhoz, értékekhez kevésbé kötődnek (TÓKA, 2006). Mindezek alapján kutatásunkban nem törekedtünk az ideológiák definiálására, és azok absztrakt jelentésének megragadására, inkább arra helyeztük a hangsúlyt, hogy a választók ezeket hogyan értelmezik.

Pártok és értékek kapcsolata volt a tárgya egy magyar vizsgálatnak, ahol 1998-2006 között az akkor két legerősebb párt, a Fidesz és az MSZP a hozzájuk társított értékek szerint került összehasonlításra. Ebben a vizsgálatban rávilágítottak

arra, hogy a személyek értékpreferenciái, és az ezáltal közvetített pártválasztásai létrehozhatnak egy jobb-baloldali tipológiát, ami kijelöli a pártok helyét a „*kognitív térképen*”. Míg a Fidesz támogatói jobban preferálják a hit, tekintély és hagyomány értékeit, addig az MSZP hívei inkább a szociális biztonságra fektetnek nagyobb hangsúlyt (HUNYADY, 2006).

Ennek az eredménynek a tanulsága szerint tehát alkalmazhatóak a hagyományos jobboldali konzervativizmus- baloldali liberális kategóriák a Fidesz-MSZP címkézésére. A szakirodalom alapján megfogalmazható az a hipotézis, hogy a Fidesz hívei között több magas lezárási igényű személyt találhatunk, mint az MSZP hívei között, hiszen a kutatásban a Fidesznek tulajdonított értékek (hit, tekintély, hagyomány, türelem, rend) sokkal inkább szólítanak meg magas lezárási igényű személyeket, mint az MSZP-hez kapcsolódó értékek (egyenlőség, szociális biztonság).

Hipotézisünk szerint a magas lezárási igényű személyeknek az alacsony lezárási igényűekhez képest fokozottabb igényük van a stabilitásra, biztonságérzetre (KRUGLANSKI, 2005). Így inkább a magas lezárási igényűeknél várhatjuk az olyan biztonságot és stabil értékeket kínáló ideológia választását, mint amilyen a konzervativizmus és a jobboldal. Ebből az is következik, hogy az alacsony lezárási iránti igény ezzel szemben a liberális ideológia és a baloldali pártok támogatásával mutat összefüggést (CHIRUMBOLO, 2002, 2004).

A konzervativizmust és liberalizmust összehasonlító kutatási előzmények alapján feltételezzük, hogy a Jobbik támogatói és a liberális értékeket valló személyek között szignifikáns különbséget találunk a lezárási iránti igény tekintetében. A Jobbik, mint radikális párt azonnali, kézzel fogható megoldásokat kínál a bizonytalan helyzet megszüntetésére, ami a struktúrát, rendet és bizonyosságot fokozottan igénylő személyek számára, vagyis a magas lezárási igényű személyek számára vonzó lehet. Bár a konzervativizmus ideológiájával alapvetően ellentétes a radikális változások támogatása, viszont olyan esetben, mikor a konzervatív értékekhez való visszatérésről van szó, támogathatják a jobboldaliak is a változást (a szocialista status quo- ból következően) (KOSSOWSKA, 2003).

Módszerek

Adatfelvétel

Az adatfelvétel két lépésben történt: az 1. kutatás 2010 tavaszán, a választásokat megelőzően, majd a 2. kutatás 2010 őszén, az önkormányzati választások után. Az adatokat mindkét esetben online-elérhető kérdőív segítségével, „hólabdamódszerrel” gyűjtöttük: a tavaszi adatfelvételnél ezt főként egyetemista csoportok levelezőlistáira jutattuk el, tehát ezt a mintát többségében egyetemisták alkotják. A második, őszi adatgyűjtésnél törekedtünk a minta heterogenitásának növelésére, ezért ekkor az idősebb, szellemi munkát végző korcsoportnak igyekeztük eljuttatni a kérdőívet.

Minta

Az összesített minta így 298 fős (100 férfi és 198 nő), amiből 157 tanul, 120 szellemi, 18 fizikai munkát végez, 3 személy pedig nem válaszolta meg ezt a kérdést. Az átlagéletkor 28 év, a szórás 12. Ez alapján elmondható, hogy a mintánk kor szempontjából heterogén, viszont az adatfelvétel módja révén bizonyos szempontból egységes: az általunk legkönnyebben elérhető hallgató-, illetve értelmiségi rétegből származik a minta 93%-a. Következtetéseinket ennek értelmében erre a rétegre vonatkoztathatjuk.

Eszközök

A kérdőív három részből állt. Először általános adatokra kérdezett rá, mint nem, kor, iskolai végzettség, foglalkozás és lakóhely, ezután következett a Lezárás Iránti Igény Kérdőív (LIK) magyar, rövidített változata (CSANÁDI, HARSÁNYI, SZABÓ, 2009)., végül pedig a politikai érdeklődésre, orientációra, pártpreferenciákra és értékpreferenciákra vonatkozó kérdésekre kellett válaszolni.

A Lezárás Igény Kérdőív

A kutatásunk háttéréül szolgáló vizsgálatokban a WEBSTER és KRUGLANSKI által kifejlesztett Lezárási Igény Kérdőívet használták, ami a hosszú gyakorlat során, kultúrközi összehasonlításokat is figyelembe véve validnak és megbízhatónak bizonyult (WEBSTER, KRUGLANSKI, 1994; MANNETTI, PIERRO, KRUGLANSKI, TARIS, BEZINOVIC, 2002).

Az eredeti kérdőív magyar fordítását használtuk; kutatásunkban az itt kapott legerősebb 4 faktort vetettük elemzés alá (CSANÁDI, HARSÁNYI, SZABÓ, 2009). A Webster és Kruglanski-féle 5 alskálát tartalmazó kérdőívből egyedül a *Zárt Gondolkodás- alskála* nem állja meg a helyét a magyar mintán önálló faktorként. A rövidített változatban az eredeti 47 item helyett csak 34 szerepel, ami a legerősebb faktorsúlyú állításokat tartalmazza, így a kérdőív éppúgy megbízhatóan használható, mint az eredeti.

A kitöltőnek egy hatfokú Likert-skálán kell eldöntenie, az adott állítást mennyire érzi magára érvényesnek. Öt állítás alkotja a teszt szociális kívánatosság-skáláját, ahol 15 pont elérése felett az eredményt érvénytelennek kell tekinteni. Ez alapján 15 fő eredményeit nem vettük figyelembe az elemzés során.

Az első alskála, a *Rend és Szervezettség Igénye (RSZI)* a jól strukturált, rendezett környezet igényét méri (WEBSTER, KRUGLANSKI, 1994). Egy példa az ide tartozó itemek közül: „*Véleményem szerint a világos szabályok és a rend a munkában elengedhetetlenek a sikerhez.*” A második faktor, a *Bizonytalanság Elutasítása (BE)* olyan állításokat tartalmaz, melyek a bizonytalan helyzetek által kiváltott szorongást fejezik ki (pl. „*Kényelmetlenül érzem magam, ha nem látom világosan, hogy valami miért következett be az életemben.*”) A harmadik skála a *Döntéshozatal Igénye (DI)*, olyan kijelentéseket tartalmaz, mint például: „*A legtöbb döntéssel sokat küszködöm.*” Végül a negyedik faktor az *Alternatív Nézőpontok Kerülése (ANK)*, azt fejezi ki, mennyire motivált a személy új nézőpontok figyelembevételére. Ide tartozik például a következő item: „*Általában nem kérek ki több különböző véleményt, mielőtt kialakítanám a saját nézőpontomat.*”

A politikai kérdőív

Az ideológiák mérése úgy valósul meg, hogy egy baloldaliság-jobboldaliság dimenziót kifejező 10 fokú skálán kell elhelyeznie magát a vizsgálati személynek, majd szintén 10 fokú skálán kell a különböző irányzatokat (konzervatív, liberális, radikális jobboldali és szocialista) értékelnie. Ezen kívül a résztvevők a parlamenti pártokhoz való viszonyulást is ki fejezték 10-fokú Likert- skálákon. A pártválasztás feltérképezésére a kérdőívben a 2006-os és a legutóbbi, 2010-es országgyűlési választásokon leadott voksokra egyaránt rákérdeztünk. Végül hat fogalomról (értékről) kellett 7-fokú skálán értékelést adni, melyek a szakirodalom szerint (BOZÓKI, 2005) a konzervativizmushoz köthetők (pl. vallás, nemzet, hagyomány és társadalmi egyenlőtlenség pozitívabb, míg a demokrácia negatívabb megítélése).

Eredmények

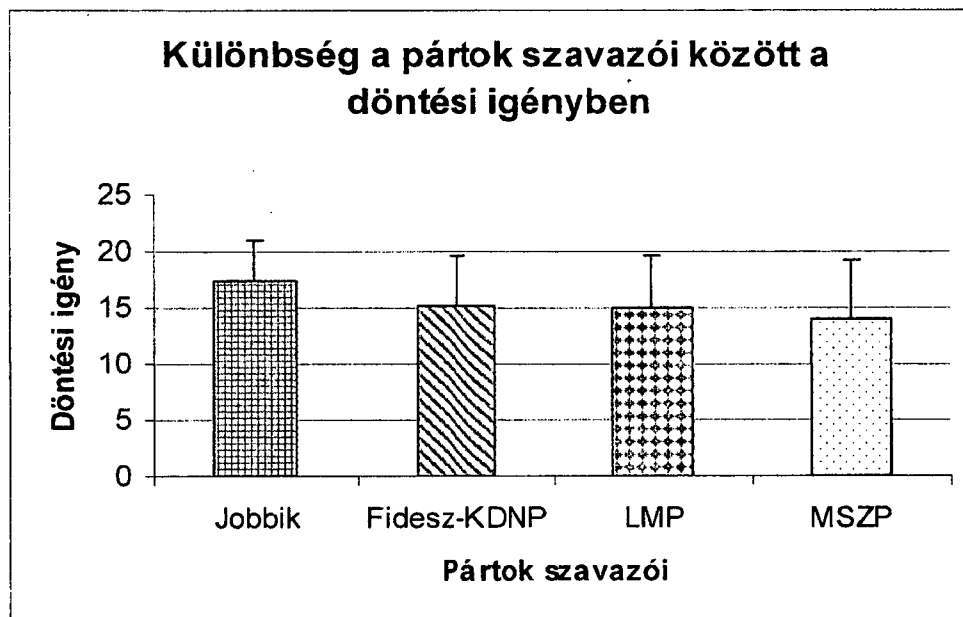
A baloldali- jobboldali skálán való önelhelyezés (ahol a 10 fokú skála 1-es végpontjánál a baloldaliság, 10-es végpontján a jobboldaliság áll) átlaga a mintán 6,33, szórás pedig 2,13, ami arra utal, hogy a preferenciák csak enyhén billennek a jobboldaliság felé, tehát a mintában mindkét oldal szimpatizánsai megtalálhatók.

A *nem* változót két mintás t-próbával elemeztük: a *nem* hatással van a lezárási igényre és az attitűdökre is. A nőknél szignifikánsan magasabb a lezárási motiváció ($t(296) = -2,286$, $p = 0,023$) emellett pedig pozitívabb az LMP ($t(296) = -2,205$, $p = 0,028$), a demokrácia ($t(296) = -2,634$, $p = 0,009$), a hagyomány ($t(296) = -2,202$, $p = 0,028$) és a vallás megítélése ($t(296) = -2,197$, $p = 0,029$), mint a férfiak esetében. A nemek közötti lezárási igényben mutatkozott különbség meglepő eredmény a mintán, hiszen az eredeti kérdőív tesztelésekor nem találtak nemek között eltérést (WEBSTER, KRUGLANSKI, 1994).

A Jobbik és az LMP hasonlóan mutatkoztak abban, hogy a másik két párttal összehasonlítva szignifikánsan fiatalabb korosztályt tudhatnak a támogatóik között ($p < 0,034$). Az MSZP és Fidesz választása ezzel szemben inkább az idősebb személyek válaszaiban szerepelt (átlagéletkorok: Fidesz:29 (szórás:12), MSZP:33 (szórás:13), Jobbik:24 (szórás:6), LMP:26 (szórás:9)). A kor változónak kiemelt jelentősége van a lezárási igénnyel kapcsolatban is: szignifikáns pozitív összefüggés található közöttük, tehát minél idősebb valaki, annál magasabb a lezárási iránti igénye ($r(298) = 0,17$, $p = 0,003$).

Kétmintás t-próba segítségével vetettük össze a különböző pártok szavazótáborait a lezárási iránti igény tekintetében. Szignifikáns eredményt a Fidesz és az LMP támogatói között kaptunk ($t(194) = 2,92$; $p = 0,004$). A két párt közötti különbség elsősorban a *Rend és Szervezettség Igénye* faktorban mutatkozik meg, ahol ez a Fidesz-támogatókat sokkal inkább jellemzi, mint az LMP-szimpatizánsokat ($t(194) = 3,42$, $p = 0,001$). A lezárási igényben a Fidesztől eltér az MSZP tábora is, az MSZP-sek alacsonyabb lezárási igényével, de ez csak tendenciaszerű eredmény ($t(154) = 1,757$; $p = 0,081$).

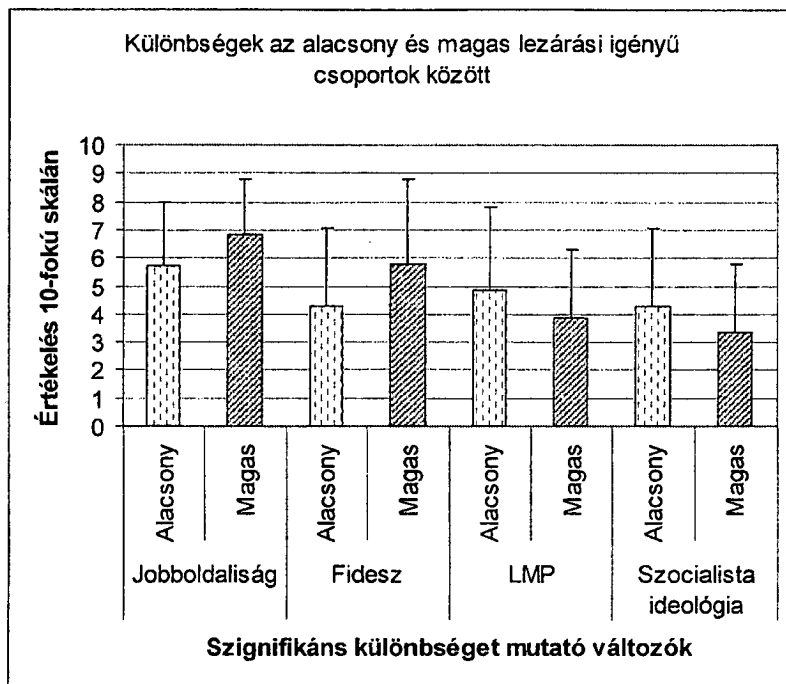
A Jobbikra voksolókkal a lezárási motivációban nem találtunk szignifikáns eredményt a többi párttal összehasonlítva, viszont a Lezárási Igény *Döntési Igény* -alskálájában kiemelkednek ezek a személyek (ld. 1. diagram). Ebben a faktorban az összes többi párt híveihez képest magasabb értéket érnek el (Jobbik:Fidesz: $t(167)=2,49$, $p=0,017$; Jobbik: LMP: $t(85)=2,337$, $p=0,028$; Jobbik:MSZP: $t(45)=2,584$, $p=0,015$).

1. diagram: A pártok szavazóinak Döntési Igény alskálán elért pontszám-különbségei

A lezárási iránti igény pontszámokból kialakított csoportokat, vagyis alacsony ($N=77$) és magas lezárási igényűek ($N=78$) csoportjait kétmintás t-próbával hasonlítottuk össze az attitűdökben.

A két csoportban eltérés mutatkozott –a korábban ismertetett, Fidesz- LMP tábor lezárási igénybeli különbségeit mutató eredménnyel összhangban- a Fidesz és az LMP megítélésében, ezen túl pedig a jobboldaliság és a szocialista ideológia megítélésében is ($p < 0,03$). Eszerint a magas lezárási igényhez magasabb jobboldaliság és a Fidesz pozitívabb megítélése, míg az LMP és a szocialista ideológia negatívabb megítélése tartozik (ld. 2. diagram).

2. diagram: Az alacsony és magas lezárási igényű csoportok összehasonlításából kapott jelentősebb eredmények

Ha a baloldali-jobboldali skálából három csoportot alakítunk ki, a két szélső, vagyis a baloldali és jobboldali csoport között szignifikáns eltérés mutatkozik a lezárási irányultságban ($t(198) = -3,473$; $p = 0,001$), különösen a *Rend és Szervezettség Igénye* és a *Bizonytalanság elkerülése* faktorokban ($t(198) = -3,454$; $p = 0,001$). Értékek tekintetében pedig a jobboldaliaknak fontosabb a vallás, a nemzet és a hagyomány, mint a baloldaliaknak (minden esetben: $p < 0,001$).

Meggvitatás

A „nem” változó érdekes összefüggéseket hozott: a nők bizonyultak „baloldalibbaknak”, mégis magasabb lezárási irányultságúak a férfiaknál. Ennek oka kereshető olyan nőies jellemzőkben, mint a szociális irányultság, az alacsonyabb kockázatkerülés, a rend és biztonság fontossága (*Rend és Szervezettség Igénye*), ami a demokrácia és a vallás pozitívabb értékelésében is megnyilvánul. Mivel

WEBSTER és KRUGLANSKI (1994) a lezárási igény-kérdőív tesztelésein nem talált különbséget a nemek között, feltételezhető, hogy ez a különbség a mintánkból is adódik, amit nagyrészt értelmiségiek alkottak.

A kor változóval való összefüggés a szakirodalom alapján is várható volt: az idősebb korosztály számára jobban kialakulnak azok a meghatározott értékek, amikhez ragaszkodnak, és kevésbé lesznek nyitottak az innovációra, míg ezzel szemben a fiatalok élethelyzetükből adódóan keresőbbek, nyitottabbak (KRUGLANSKI, 2005). Pártok közül a két új párt, a Jobbik és az LMP bázisa bizonyult szignifikánsan fiatalabbnak a másik két párt, a Fidesz és az MSZP bázisához képest. Ebből mégsem következik magától értetődően a két új párt táborának alacsonyabb, míg a régi pártok híveinek magasabb lezárási igénye: az eredmények a pártok jellemzőinek figyelembe vételével ennél árnyaltabb képet mutatnak.

A hipotézisünknek megfelelően a lezárási iránti igény pozitívan együtt jár a jobboldalissággal, ezzel párhuzamosan negatív kapcsolatot mutat a baloldalissággal (JOST, GLASER, KRUGLANSKI & SULLOWAY, 2003). A lezárási igény a jobboldalisságon túl és azzal összhangban, kapcsolatban van a Fidesz megítélésével: minél magasabb a lezárási igény, ez az értékelés annál pozitívabb. Ez alátámasztaná azt a feltételezést, miszerint a konzervatív értékeket (vallás, hagyomány, stb.) képviselő Fidesz meg tudja szólítani a magas lezárási motivációval rendelkező személyeket. Azonban meg kell jegyezni, hogy a konzervativizmus a mintánkon nem kapcsolódott magas lezárási igénnyel: a Fidesz által képviselt konzervatív értékek tehát önmagukban nem magyarázzák a párt támogatóinak magas lezárási igényét.

Ha közelebbről megvizsgáljuk a lezárási igénybeli eltérést baloldali és jobboldali csoport között, láthatjuk, hogy a legnagyobb különbség két alsószálból ered: az egyik a *Rend és Szervezettség Igénye*, a másik a *Bizonytalanság elkerülése*, melyeken a jobboldaliak magasabb értéket érnek el. Nekik tehát fontosabb a struktúra, az átláthatóság (RSZI) és a biztonság, egyértelműség (BE), amik a szakirodalom alapján inkább kapcsolhatók a szilárd értékeket hirdető politikai jobboldalhoz, mint a megengedőbb baloldalhoz. Ez az összefüggés magyar min-tán is igazolódni látszik.

A pártokat páronként összehasonlítottuk a választóik lezárási igénye szerint: az egyetlen szignifikáns eredmény a Fidesz és az LMP között volt. Magyarozatként szolgálhat, hogy a fiatalokat megszólító, új baloldali párt inkább vonzotta az alacsony lezárási igényűeket, míg a régóta fennálló, jobboldali Fidesz a magas lezárási motivációjúakat célozta meg.

A Jobbikkal kapcsolatos elvárásunk, miszerint szélsőséges konzervatív pártként a leginkább vonzó lehet a magas lezárási igényű személyek számára, nem igazolódott. A pártot támogató csoport ugyanis nem mutatkozott magasabb lezárási igényűnek a többi párthoz képest. Feltételezésünk szerint - melyet megerősít a TÁRKI fiatalok pártpreferenciáit vizsgáló reprezentatív kutatása is – a Jobbik pártolóinak nagy részét fiatalok adják (Sík, 2011). Ebből arra is következtethetünk, hogy általánosságban alacsony lezárási igényű csoport a bázisuk. Másrészt a lezárási igény alskáláiban elért ellentmondásos eredmény is magyarázatot adhat a hipotézis megdőlésére.

A lezárási igény kérdőív alskáláinak értékei a Jobbik támogatóinál rávilágítanak arra, hogy miért nincs ilyen összefüggés: esetükben két- két alskála éppen ellentétesen alakul. Míg a *Döntési Igény* és az *Alternatív Nézőpontok Kerülése* alskálában másokhoz képest magas értékeket érnek el, addig a *Rend és Szervezettség Igénye* és a *Bizonytalanság Elkerülése* alacsonyabb, mint pl. a Fidesz vagy az LMP szavazóinál.

Ez a diffúznak látszó eredmény éppen azt az ellentmondást ragadja meg, amit a Jobbik egyesít magában: egyrészt konzervatív pártként nagy hangsúlyt fektet a múlt értékeire és a megőrzésre, másrészt radikalizmusa révén a konzervativizmussal kevésbé összeegyeztethető, erőteljes és gyors változásokat sürget. Úgy tűnik, a Jobbik felé fordulás összetettebb motivációkra adott válasz, amelynek mérésére a lezárási igény- kérdőív nem volt alkalmas. Ami összhangban áll a lezárással, az a magas *Döntési igény* és az *Alternatív nézőpontok kerülése*, ami kevesebb mérlegelésre, gyors döntéshozásra való motivációra utal a Jobbikot pártolóknál. Ezzel szemben a *Rend és Szervezettség-* igény alacsony értéke utalhat arra a mindent felforgató forradalmiságra, amit a párt hirdet, illetve az alacsony *Bizonytalanság Elutasítása* faktor mutathatja azt, hogy ezek a személyek nem riadnak vissza az erőteljes változásoktól sem. Valószínűleg ez az oldal teszi vonzóvá a Jobbikot a fiatalok körében, és ezért jelent meg ellentmondásos eredmény a lezárási igény tekintetében.

Konklúzió

A vizsgálat megerősítette azt az elképzelést, miszerint a jobboldali pártok ill. ideológiák választása lehet olyan motivációkra adott válasz, mint a magas lezárási igény iránti szükséglet (Jost, Glaser, Kruglanski & Sulloway, 2002). Bár mintánkon a

konzervativizmus nem kapcsolódott magas lezárási igénnyel, a jobboldali- baloldali különbségtételben megmutatkozik a lezárási motivációbeli különbség.

Kapcsolódni tudunk ahhoz a megközelítéshez, miszerint mind az alacsony, mind a magas lezárási igény helyénvaló vonás, önmagában egyik sem jobb vagy rosszabb a másiknál, ahogy az ellentétes politikai oldalaknak is megvan a maguk feladata, létjogosultsága.

Látható volt, hogy, – bár az általános nézet szerint is nehéz a magyar pártokat egyértelműen ideológiai kategóriákkal azonosítani- kirajzolódott a baloldali- jobboldali tengely, ami homályossága ellenére is összefüggött a választók egyéni tulajdonságaival, lezárási iránti igényével. Ezek a bennünk meglévő, sokszor tudattalan beállítódások hatással lehetnek arra, hogy mely pártokkal szimpatizálunk és melyeket utasítjuk el, ugyanakkor gyakran pont emiatt nem tudjuk meglátani, hogy mások miért vonzódnak a saját preferenciánktól szögesen eltérő ideológiákhoz vagy pártokhoz. Egyéni, diszpozicionális jellemzőink, mint a lezárási igény, kijelölhetik számunkra, hogy milyen szemüvegen keresztül nézzük a pártokat, és melyek lesznek közülük azok, amelyek képesek minket megszólítani, számunkra valami fontosat kínálni. Így már kevésbé tűnik szabadnak, korlátok nélkülinek ez a döntés, és felmerülhet bennünk, hogy talán mégsem mi választunk pártot vagy ideológiát, hanem inkább a párt/ ideológia választ minket.

Hivatkozások

- ADORNO, T. W. & FRENKEL-BRUNSWIK, E. LEVINSON, DANIEL J. & SANFORD, R. NEVITT (1950). *The authoritarian personality*. Oxford, ENG: Harpers.
- BOZÓKI A. (2005). Politikai ideológiák. In: Gallai S. & Török G. (Eds.) *Politika és politikatudomány* (pp. 111-117). Budapest, HUN: Aula Kiadó.
- CALOGERO, R. M., BARDI, A. & SUTTON, R. M. (2009). A need for basis values: Associations between the need for cognitive closure and value priorities. *Personality and Individual Differences*, 46, 154-159.
- CHIRUMBOLO, A. (2002). The relationship between need for cognitive closure and political orientation: The mediating role of authoritarianism. *Personality and Individual Differences*, 32, 603-6010.
- CHIRUMBOLO, A., ARENI, A. & SENSALLES, G. (2004). Need for cognitive closure and politics: Voting, political attitudes and attributional style. *International Journal of Psychology*, 39, 245-253.
- CSANÁDI, A., HARSÁNYI, SZ. G. & NÉMETH, D. (2009). Társas megismerés és munkamemória. *Pszichológia*, 29(2), 145-163.

- CSANÁDI, A., HARSÁNYI, SZ. G., SZABÓ, É. (2009). Lezárási Igény Kérdőív: A Need for Closure Scale magyar verziójának tesztelése egyetemista mintán. *Alkalmazott pszichológia* 11, (1-2), 55-81.
- HUNYADY, GY. (2006). Pártok és értékek viszonyának változó közmegítélése, 1998-2006. A sztereotípiakutatás perspektívái és látóköre a politikában. *Magyarország politikai évkönyve*, 19(1), 1188-1205.
- JOST, J.T., GLASER, J., KRUGLANSKI, A. W. & SULLOWAY, F.J. (2002). Political conservatism as motivated social cognition. In: Jost, J. T. (Ed.) *Ónalávetés a társadalomban: a rendszerigazolás pszichológiája* (pp. 525-615). Budapest, HUN: Osiris Kiadó.
- KOSSOWSKA, M. & HIEL, A. V. (2003). The relationship between need for closure and conservative beliefs in Western and Eastern Europe. *Political Psychology*, 24(5), 501-518.
- KRUGLANSKI, A. W. (2005). *A zárt gondolkodás pszichológiája*. Budapest, HUN: Osiris Kiadó.
- MANNETTI, L., PIERRO, A., KRUGLANSKI, A. W., TARIS, T., & BEZINOVIC, P. (2002). A cross cultural study of the need for cognitive closure scale: comparing its structure in Croatia, Italy, the USA and the Netherlands. *British Journal of Social Psychology*, 41, 139-156.
- ROETS, A., VAN HIEL, A. (2006): Need for Closure relations with Authoritarianism, conservative beliefs and racism: the impact of urgency and permanence tendencies. *Psychologica Belgica*, 46(3), 235-252.
- ROKEACH, M. (1954). The nature and meaning of dogmatism. *Psychological Review*, Vol 61(3), 194-204.
- SÍK E. (2011). Pártszimpátia, társadalmi összetétel és értékrend a fiatalok körében. *Tárki*.
Link: <http://www.tarki.hu/hu/news/2011/kitekint/20110906.html> ; Letöltés időpontja: 2012. március 10.
- TÓKA G. (2006). Vezérek csodálói. A magyar választói magatartás nemzetközi összehasonlításban. In: Karácsony Gergely (Ed.) *Parlamenti választás 2006. Elemzések és adatok*, Budapesti Corvinus Egyetem Politikatudományi Intézet.
- WEBSTER, D. M., & KRUGLANSKI, A. W. (1994). Individual differences in need for cognitive closure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 1049-1062.
- WILSON, G. D. (1973). *The psychology of conservatism*. New York, NY: Academic press.